

HADJIMICHALIS, Costis; SADLER, David (eds.)

Europe at the margins. New Mosaics of Inequality

Chichester: European Science Foundation; John Wiley and Sons, 1995.

246 p.

Tal com es diu en el prefaci, aquest llibre és el resultat d'un programa de recerca (1990-1994) sobre reestructuració urbana i regional a Europa finançat per la European Science Foundation. D'aquí la seva estructura col·lectiva, en la qual figuren professionals de l'estudi regional prou ben coneguts, presentada per un estudi preliminar i una conclusió, anunciada pels editors com una invitació al debat. El treball se situa en una posició crítica, i sobretot preocupada, pel que s'anomena en el llibre l'*Europhoria*, és a dir, l'actitud excessivament eufòrica envers una integració europea que no té en compte les desigualtats de costos i beneficis que genera. Aquesta és una actitud que comença a aparèixer, afortunadament, com a contrapunt a la visió excessivament optimista de les publicacions oficials i a la d'alguns agents econòmics i polítics. Sense situar-se en una oposició frontal, vol matisar els beneficis d'un desenvolupament sotmès massa exclusivament a les lleis del mercat i fer l'èmfasi en la cara fosca de la realitat generada, és a dir, en les desigualtats. I com que és gairebé impossible analitzar-les totes, els autors opten per centrar-se en certes manifestacions de desigualtat i segmentació que posen més en evidència la marginalització d'alguns grups socials o espais en el si d'Europa, inevitable en una integració econòmica que s'està realitzant dins del sistema capitalista de producció i reproducció.

La construcció d'una Europa fortalesta, tal com és dissenya en el nucli central de les decisions polítiques, pot abocar a greus problemes d'exclusió, tant des del punt de vista social com espacial i no tan sols respecte als veïns de l'est i del sud, sinó també dins de la mateixa Europa. Per bé que el desenvolupament desigual

no és un fet nou, en la darrera dècada han aparegut noves formes de diferenciació, com les de caire sexista i sobretot racista, contra alguns models culturals «diferents», mentre que les velles s'han anat aguditzant. És per això que el terme *marginalitat* és emprat en el llibre per donar un sentit més ampli i interdisciplinari a l'exclusió; com a indicador d'exclusió de certs grups socials i àrees en el procés de desenvolupament i reestructuració i al mateix temps en un sentit més simbòlic, per qualificar el resultat d'una estratègia de superioritat posicional, prestigi o estatus.

El llibre està estructurat en quatre parts, la primera de les quals és una introducció general que conté un primer capítol dels editors on es deixen clars els posicionaments als quals s'ha fet referència i un segon, «New aspects of marginality in Europe», del professor sicilià Enzo Mingione on s'analitzen els orígens de les tendències vers la marginalització i les àrees de concentració de les tensions socioeconòmiques de l'actual transició.

La segona part, dedicada als aspectes de caire social, conté quatre capítols sota el títol general de «Gender, Race, Culture». En el primer, *Women of the South after, like before, Maastricht?*, Dina Vaiou hi analitza, amb estil contundent, les perspectives de les dones del sud europeu, abocades a activitats econòmiques informals, heterogènies i irregulars, tot comparant indicadors d'algunes regions seleccionades (Marques, Catalunya, Lisboa i la vall del Tajo, l'Anatòlia macedònica). En aquest context es qüestiona de quina manera la mobilitat de persones dels documents oficials pot ser una possibilitat real d'aquelles treballadores i com la idea anglosaxona del «partenariat social»

només és possible en un context radicalment diferent. El segon capítol, «New International Migrations and the "European fortress"» està escrit per Enrico Pugliese i tracta el tema de la immigració tot partint de la paradoxa que mai no s'havia legislat tant sobre el tema i al mateix temps mai no s'havia registrat un volum tan alt d'immigració il·legal. Analitza els fluxos, les tendències i les polítiques per a frenar-la en els diferents estats per tal d'intentar una explicació a la creixent marginalitat dels immigrants a Europa, tant en el mercat de treball com en la societat. Christian Kesteloot signa el tercer capítol, «The creation of socio-spatial marginalisation in Brussels: a tale of flexibility, geographical competition and guesworker neighbourhoods» on s'analitza, en un àmbit concret com és el centre urbà abandonat per la població belga i que concentra la població immigrant, el procés de marginalització paral·lel a la reestructuració industrial i el sorgiment del treball informal exigít per la flexibilització econòmica. El darrer capítol d'aquesta part porta per títol «Culture and Marginality in the New Europe» i Kevin Robins i Asu Aksoy hi plantegen un dels grans temes de la construcció europea post-Maastricht: les qüestions de cultura i identitat, el sorgiment dels moviments nacionalistes i els efectes de marginalització produïts per una definició cultural que es construeix per exclusió dels «altres».

La tercera part, «Capital, Labour, State Policies», és dedicada a analitzar exemples on es fa patent la perifertització regional i les dificultats estructurals per combatre-la. En el primer, «Remote Rural Areas: Villages on the Northern Margin», Jukka Oksa presenta l'evolució d'una regió profundament rural del nord de Carèlia i l'impacte de les noves tecnologies que han transformat el sistema de vida tradicional. El segon exemple, «New forms of Transport and Communication, new Patterns of disadvantage», de Jorge Gaspar, analitza el paper de les xarxes

intraeuropees, tant d'alta velocitat com de gasoductes, en la concentració d'activitats a les grans àrees urbanes i en la perpetuació de les àrees marginals, mitjançant l'estudi del cas portuguès. A «Old Industrial Places and Regions: the Limits to Reindustrialization», un dels editors, David Sadler, fa referència a l'impacte de la reestructuració sobre les regions industrials tradicionals, tot centrant-se en la regió del nord-est d'Anglaterra, on les conseqüències sobre l'ocupació i el sector de l'habitatge, hi han creat nous models de marginació que les polítiques de reindustrialització no han fet més que reproduir. John Allen i Nick Henry signen l'article titulat «Growth at the Margins: Contract Labour in a Core Region» dedicat a analitzar, en una regió central com el sud-est anglès, l'expansió de serveis de baixa qualificació, com la neteja o la missatgeria, i la manufactura precària i inestable que conviuen i donen suport a la competitivitat de l'economia global del país. En el darrer capítol d'aquesta part, «Housing the Guestworkers», Jan van Weesep demostra el procés de creixement dels índexs de segregació espacial i social a les ciutats, mitjançant l'anàlisi de la relació entre el mercat de l'habitatge i les demandes de vivenda dels immigrants, en tres països (Holanda, Suïssa i Alemanya).

La darrera part, «Concluding Comments and Open Questions», s'obre amb el treball de Chris Pickvance que porta el títol de «Where have urban movements Gone?» Es tracta d'una reflexió a l'entorn de les teories sobre els moviments urbans i els problemes metodològics que planteja l'anàlisi dels seus canvis, per tal d'abordar una explicació de la manca de relació automàtica entre marginalitat espacial i mobilització. El segon article, «Thinking about the Edge: the concept of marginality», està signat per Antoine Bailly i Eric Weiss-Altaner que fan l'èmfasi sobre el concepte de marginalitat, tot revisant els conceptes de perifèria i minoria, utilitzats

per marxistes i radicals, i advocant la necessitat d'ampliar el concepte per tal de poder aplicar-lo en un context determinat pels espais supranacionals. L'obra es tanca amb un altre capítol dels editors: «Open Questions: Piecing Together the new European Mosaic», una mena d'epíleg on es formulen una sèrie de qüestions obertes sobre la política social de la Unió Europea i una reflexió sobre els diversos comportaments socials en la construcció europea, en els quals destaca el silenci dels principals grups exclosos en el projecte, grups que ja no són els mateixos que històricament s'havien mobilitzat.

La lectura del text que presentem és, sense cap mena de dubte, interessant perquè força a fer una lectura més acurada dels esdeveniments socioespacials, però sobretot perquè dista molt de ser un ins-

trument manipulable per aquells sectors que manifesten una oposició radical al procés d'integració europeu occidental. És un toc d'alerta i una anàlisi reflexiva sobre alguns punts febles que cal denunciar; és sobretot un instrument en contra d'aquelles intervencions que només aboquin a l'exclusió. Per deixar-ho ben clar, en les ratlles finals els editors fan referència a unes paraules d'Umberto Eco: «[...] Els buròcrates i polítics europeus no fan servir la història ni la geografia com a *magistra vitae*» per remarcar com l'èxit de certs grups socials i de certs llocs al llarg de la història, fou aconseguit a expenses d'altres.

Maria Villanueva i Margalef
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia

HUDSON, Norman

Soil conservation. 3a. ed.

Londres: B T Batsford Limited, 1995. 391 p., 2 ap., índex de matèries i de noms, bibliografia complementària, 74 il., 94 fotos, 25 tab.

S'ha publicat recentment la tercera edició d'aquest clàssic de la literatura de sòls. L'obra reflecteix els ensenyaments impartits en el curs de postgrau sobre conservació de sòls del Silsoe College, de la Universitat de Cranfield (Regne Unit), on han après alumnes de més de quaranta països. El resultat és un text que s'utilitza en tots els països on el desenvolupament de l'agricultura té present la conservació del sòl.

El llibre està estructurat en catorze capítols que podem agrupar en tres apartats: descripció del fenomen, mètodes de valoració i mesures per a una gestió adequada.

En el primer bloc hem englobat els capítols u al cinc, en els quals es descriuen els elements que donen lloc a l'erosió, i que a grans trets són l'erosivitat de la pluja i l'erodibilitat del sòl. En el primer capítol Hudson dona elements per definir la

relació que la societat ha mantingut amb el medi, les possibilitats que aquest té per augmentar les produccions agràries i el tractament que fa a l'erosió.

Per tal de presentar la importància que té l'erosió en la producció d'aliments per a la humanitat, l'autor descriu el procés de l'explotació de recursos. L'augment de la producció a través de la intensitat a la qual s'han sotmès les terres de conreu amb l'ús de fertilitzants, llavors millorades, etc., es veu en gran part neutralitzada per una disminució de la fertilitat a causa de l'erosió. L'increment de les produccions agràries es pot dur a terme a través de l'augment de la superfície, amb el corresponent cost mediambiental (dessecar zones humides, talar selves) i econòmic (conduccions d'aigua, millora de terres, etc.). També es pot augmentar la producció de les terres de conreu ja existents,